

Nr 53.

Ankom till riksdagens kansli den 6 maj 1920 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av rätt till pension åt sådana änkor och barn efter statstjänare, som enligt nu gällande bestämmelser ej erhålla pension.

I en inom andra kammaren väckt till bankoutskottet hänvisad motion nr 222 hava herr *E. Hage* och två andra av kammarens ledamöter hemställt: »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida och på vilket sätt sådana statstjänareänkor och -barn, som enligt nu gällande bestämmelser ej erhålla pension, måtte kunna erhålla rätt till sådan, och för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kan föranleda.»

Motiveringen lyder:

»Då frågan om anslag för krigstidstillägg för statstjänares änkor och barn behandlades av riksdagen år 1918, framhölls i motion såväl som i anförande i kammaren, att sådana krigstidstillägg borde utgå även till statstjänares änkor och barn i de fall, då ingen pension utgår. Frågan föll emellertid, men under debatten väddade en medlem av krigstidstilläggsutskottet (herr *Bärg* i *Katrineholm*) till vederbörande minister, att han skulle utreda frågan. Det är min mening att nu motionsvis framföra detta yrkande, fastän i någon annan form. För mig står det nämligen klart, att det är synnerligen orättvist, att sådana änkor och barn, som äro efterlevande efter statstjänare, som ej ingått i en änke- eller pupillkassa eller som icke varit ordinarie anställda, skola undanryckas såväl det krigstidstillägg som den statsandel, som ingår i pensioner från de vid statsverket existerande änke- och pupillkassorna. Sådana bestämmelser leda i sin tillämpning till de mest orimliga konsekvenser. En gammal icke ordinarie tjänsteman, som ej *kunnat* erhålla inträde i en stats änke- och pupillkassa, men som arbetat ett 40-tal år i stats tjänst, kan alltså ej för sina efterlevande förvänta sig något slag av statshjälp i form av pension eller krigstidstillägg, såvida icke i särskilda fall något anslag utverkats för ändamålet, under det att betydligt yngre statstjänare med en tjänstetid av t. ex. 3 år och som ingått i en änke- och pupillkassa i samband med ordinarieblivandet och endast någon månad varit delägare av denna kassa,

däremot erhåller för sina efterlevande rätten till dylik änke- och pupillpension med däri ingående statsandel, ävensom krigstidstillägg från staten.

Då man betänker, att de som haft förmånen av ordinarie anställning med pensionsrätt endast delvis genom sina avgifter finansierat pensionsstatens utgifter, vilka till större delen bestridits av direkta anslag, framstår det orättvisa i, att stora grupper arbetare i statens tjänst i olikhet med de ordinarie ej ha någon pensionsrätt med åtföljande trygghetskänsla, vad familjen vidkommer.

Sedan motionen förra gången väcktes har bland annat genom en av varvsarbetare vid flottans varv m. fl. igångsatt aktion denna fråga aktualiserats. Någon utredning av frågan genom Kungl. Maj:t lär dock ej ha igångsatts. Då vi anse principen, att alla som i statens tjänst nedlägga sin arbetskraft även böra få möjlighet att genom delägareskap i änke- och pupillkassa skaffa sig största möjliga trygghetskänsla för sin familjs framtida existens, ha vi härmed åter velat föra frågan fram inom riksdagen. Vi kunna ej vara tillfreds med den förklaring, som lämnades vid senaste lagtima riksdag, att frågan bör uppskjutas, till dess en centralisering av pensionskassorna ordnats.

Ett sådant missförhållande som det här anmärkta bör snarast rättas genom en ändring. Den planerade centraliseringen av pensionskassorna torde däremot komma att taga en ganska lång tid.»

Utskottet.

Enahanda motion förelåg till behandling vid 1919 års lagtima riksdag. Efter det statskontoret yttrat sig över motionen, avgav utskottet utlåtande över densamma. I berörda utlåtande erinrade utskottet till en början, att hittills gällt såsom en allmän regel, att tjänst innehavarna själva genom erläggande av pensionsavgifter sörjt för underhåll åt sina efterlevande familjer. I avseende å familjepensionering hade staten hittills inskränkt sig till medverkan vid bildande av kassor med sådant syfte, därvid bidrag lämnats antingen till själva pensioneringen eller till förvaltningskostnaderna vid kassorna. De kassor av berörda slag, som för närvarande funnes, vore emellertid i allmänhet tillgängliga endast för statens ordinarie tjänst innehavare, d. v. s. för sådana ordinarie befattningshavare, som själva ägde pensionsrätt. I fråga om andra befattningshavare i statens tjänst hade först nyligen rätt till pension i mera utsträckt omfattning medgivits, då genom beslut vid 1917 års riksdag pensionsbestämmelser faststälts för icke ordinarie befattningshavare, huvudsakligen verkstadspersonal vid statens järnvägar, telegrafverket och vattenfallsverket. Det funnes emellertid ännu stora grupper av icke ordinarie statstjänare, som icke hade rätt till pension, exempelvis personalen vid arméns faktorier och verkstäder, extra lärare vid de allmänna läroverken m. fl. Dessa befattningshavares pensionsförhållanden syntes i varje fall böra ordnas, innan åtgärder vidtoges i syfte att bereda motsvarande förmåner åt deras efterlevande. Frågan om en utsträckt rätt till pension i angivna avseenden hade för övrigt varit föremål för övervägande i det betänkande, som avgivits av sakkunniga för det statsunderstödda pensionsväsendets centralisering. Bemälda sakkunniga framhöllo också, att stora grupper av icke ordinarie statstjänare för närvarande

vore i saknad av pensionsrätt, och att det över huvud syntes böra tagas under övervägande, om ej alla icke ordinarie statstjänare, som hade en mera fast anställning, borde erhålla rätt till såväl tjänste- som familjepension; och framhöll de sakkunniga vidare, att den av dem föreslagna centraliseringen av pensionsväsendet i hög grad komme att underlätta ett ordnande av här ifrågakarande spörsmål, något som eljest skulle erbjuda stora svårigheter. Under sådana förhållanden syntes det vara lämpligast att först, sedan statsmakterna fattat beslut rörande pensionsväsendets centralisering, upptaga här föreliggande frågor till behandling.

I varje fall syntes man dock böra fastslå, att därest en generell familjepensionering ansåges böra genomföras, den hittills gängse regeln för en dylik pensionering upprätthölles, d. v. s. att densamma grundades på vederbörandes anslutning till för ändamålet bildade kassor, till vilka avgifter inbetalades.

Med bifall till utskottets därom gjorda hemställan beslöt riksdagen, att motionen icke skulle föranleda någon åtgärd.

Utskottet anser sig böra erinra, hurusom genom 1919 års lagtima riksdags beslut om bifall till Kungl. Maj:ts proposition om inrättande av en statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., vilken anstalt trätt i verksamhet den 1 januari 1920, möjlighet beretts för en ytterligare centralisering av pensionsväsendet. Denna anstalts reglemente innehåller nämligen dels de allmänna pensionsbestämmelser, som ansetts böra gälla för alla till anstalten anslutna befattningshavare, dels de särskilda bestämmelser, som skola gälla för de olika grupperna av befattningshavare. När fråga uppstår om att staten skall bereda pension åt en ny grupp befattningshavare, kan detta alltså nu ske genom att låta densamma vinna inträde i denna anstalt på de särskilda villkor, som befinnas lämpliga för densamma.

Ett ytterligare steg på väg mot en centralisering av det statsunderstödda pensionsväsendet är Kungl. Maj:ts i proposition nr 382 till årets riksdag framlagda, av utskottet i annat utlåtande denna dag tillstyrkta förslag angående pensionering av vissa befattningshavare hos hushållningssällskapen m. fl. Sistnämnda förslag avser dock icke statstjänare i egentlig mening. Under angivna förhållanden kunde det måhända synas lämpligast, såsom också förlidet år framhölls, att först avvakta den påbörjade centraliseringens genomförande. I detta avseende må emellertid erinras, hurusom Kungl. Maj:t i proposition nr 313 till innevarande års riksdag framlagt förslag till lag angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket och telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk

m. m. Enligt detta förslag, som i annat utlåtande denna dag i huvudsak tillstyrkts, skola de av tjänstemännen erlagda pensionsavgifterna ingå till särskilda, för vart och ett av de ifrågavarande verken avsedda pensionsfonder, vilka skola förvaltas av vederbörande verk själva. Ett genomförande av berörda förslag torde enligt utskottets mening komma att i viss mån fördröja en fortsatt centralisering. Under sådana förhållanden vill det synas utskottet, som om den i motionen berörda frågan, sedan den senast var föremål för behandling, kommit uti ett i viss mån förändrat läge. Det torde icke heller kunna förnekas, att syftet med motionen är särdeles behjärtansvärt och att åtgärder snarast möjligt böra vidtagas till rättelse av de i motionen berörda missförhållandena. Utskottet anser därför i likhet med motionärerna en utredning i ärendet önskvärd och finner sig böra i huvudsak biträda motionen. Enligt utskottets mening läser den åsyftade reformen utan några större svårigheter låta sig genomföras genom en utvidgning av den änke- och pupillpensionering, som nu äger rum, med iakttagande därvid att såvitt möjligt enhetliga grunder vinna tillämpning i avseende å pensioneringen och anslutning sker till någon redan befintlig kassa, till vilken avgifter i vanlig ordning inbetalas.

Åberopande vad sålunda anförts hemställer utskottet, att riksdagen, i anledning av förevarande motion II: 222, må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och på vilket sätt änkor och barn efter sådana statstjänare, som ej äro delägare i någon av staten understödd kassa för familjepensionering, genom statens medverkan må kunna beredas tillfälle till sådan pensionering, samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen må föranleda.

Stockholm den 6 maj 1920.

På bankoutskottets vägnar:

EMIL KRISTENSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit: *av första kammaren: herrar Wickman, Juhlin, Öhngren, Johansson* i Friggeråker, *Bondeson, Söderbom och Malmberg*, samt

av andra kammaren: herrar Kristensson, Jonsson i Gumboda, *Sommelius, Wikström, Borggren, Bäcklund, Lovén* och *Olsson* i Berg.

Reservation

av herr *Lovén* mot utskottets motivering.
